

*Ляшов Н. М.,
кандидат філологічних наук, старший викладач
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»*

ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛАТИНСЬКИХ ВИСЛОВІВ В ІСТОРИЧНИХ РОМАНАХ ПАВЛА ЗАГРЕБЕЛЬНОГО ТА МИКОЛИ СИРОТЮКА

Анотація. У статті проаналізовано особливості функціонування латинських висловів в історичній романістиці про козаччину П. Загребельного та М. Сиротюка, визначено спільні й індивідуальні ознаки цих виражальних засобів.

Ключові слова: функціонування, латинські вислови, історичні романи, П. Загребельний, М. Сиротюк.

Постановка проблеми. В історії світової літератури латинська мова мала неоціненний вплив, який зберігається й донині. Функціонування латинських висловів, їх оформлення в текстах, ступінь пристосування до системи тексту завжди цікавили науковців. При цьому варто відмітити, що в наукових дослідженнях більше уваги приділялося стороні процесу освоєння латини в мовознавстві, а в літературознавстві досліджень не так і багато. Хоча латинські вислови активно функціонують у літературному доробку українських письменників і заслуговують на увагу як випадки вживання в художній комунікації.

Латинські вислови в художніх текстах, як прозових, так і поетичних, аналізували як мовознавці: О. Леонтєв, О. Кирилюк, І. Луговська, Л. Крисін та інші – так і літературознавці: Г. Бенькович, І. Борбенчук, Н. Корж, Ф. Луцька, В. Маслюк, Н. Овруцкий, П. Осипов, О. Циганок та інші. Т. Здіховська досліджувала функціонально-стилістичні особливості крилатих виразів у прозових творах У. Самчука й Б. Лепкого. Дослідження І. Борбенчук присвячене латинським сентенціям, які зустрічаються у віршах Г. Катугла. Г. Бенькович зробила культурологічний вимір латинських висловів [1]. Зазначимо, що аналіз досліджень латинських висловів у художніх творах з погляду реалізації їхньої функції засвідчив, що особлива роль належить експлікації цих сегментів твору, які за допомогою низки значень зумовлюють смислове урізноманітнення тексту або процесу, у результаті якого розкривається зміст певної єдності.

Як виявляє вибіркового аналізу спеціальних словників і довідників, присвячених крилатим латинським висловам у літературі, вони в літературних творах зустрічаються дуже часто. Про це говорять дослідження А. Бабкіної, Я. Боровського, А. Венцова, Е. Грудневої [2], С. Лучканіна, В. Шендецова й інших. Науковці наголошують на тому, що використання латинських висловів, таких як прислів'я, приказки, фразеологізми або окремі слова, у тексті твору надають більшій характерній переконливості й більшою мірою їх сприймання не потребує глибоких знань мови джерела, але сприяє загальному підвищенню культурного рівня, кращому усвідомленню того, що *historia est optima magistra vitae* («історія – найкраща вчителька життя»).

До латинських висловів ми зараховуємо переважно крилаті слова й вислови славетних римських письменників і державних діячів, афоризми видатних людей пізнішого часу, які писали латинською мовою; звороти, що використовуються в літературних творах.

Мета статті – проаналізувати особливості функціонування латинських висловів в історичній романістиці про козаччину П. Загребельного та М. Сиротюка й визначити домінуючі спільні та індивідуальні ознаки цих виражальних засобів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Латинські вислови, що з'явилися тисячі років тому, є деякою абстрактною смисловою схемою, яка наповнюється новим конкретним змістом залежно від автора, персонажа, часу, місця й обставин її використання, і тим самим продовжують своє життя, постійно оновлюючись і конкретизуючи свій зміст у межах сучасних історичних літературних творів. Уживання латинських висловів у творах, на нашу думку, є прагненням авторів залучити їх до читача. Уключення латинських висловлювань в сюжети історичних романів посилює їхню інтелектуальну основу. Письменники в текстах цитують латинських авторів, церковні латинські тексти, використовують латинські фрази як епіграфи, вкладають латину в уста своїх героїв. Дуже часто саме через латинські вислови автори виражають важливі концептуальні ідеї своїх творів.

Необхідною умовою дослідження функціональних властивостей латинських висловів у творах того чи іншого письменника є аналіз конкретних художніх текстів. Адже в тексті вони функціонують не самостійно, а як його структурні компоненти. Розглянемо історичні романи П. Загребельного «Я, Богдан» і М. Сиротюка «Великий Благовіст», які пов'язані між собою внутрішньою єдністю. Ці твори поєднують не тільки те, що вони належать до історичної літературної спадщини 80-х рр. ХХ ст. про козаччину, а і їхнє звернення до однакових історичних подій. Роман «Я, Богдан» заглиблює читача у вир 1640–1650 рр., а «Великий благовіст» у 1764–1768 рр.

Однією з основних причин звернення авторів до латини є те, що в історичний період XVII–XVIII ст. у світському й церковному житті важливе місце посідала середньовічна латина. У цей період викладання всіх предметів у школах Західної Європи велося латинською мовою. Законодавчі, юридичні та дипломатичні акти, наукові праці частіше писалися латинською мовою, ніж народною. Латинську високорозвинену літературну мову використовували вчені й політичні діячі як міжнародну мову. З цього приводу І. Франко в статті «Відгуки грецької і латинської літератур в українському письменстві» зазначав: «В кінці

першої половини XVI ст. починається панування латини... Інтелектуальне життя концентрується у василіанських монастирях і в Київській академії. Латинська мова стає мовою викладання, урядовою мовою» [3, с. 251].

Тож П. Загребельний завжди з високою відповідальністю ставився до слова, утягуючи у вир свого художнього мислення найрізноманітніші шари лексики, інкрустуючи художнє мовлення – чи то в суто «авторському», чи «персональному» варіантах. Прагнення до історичної правди привели П. Загребельного до прочитання літописів, творів середньовічних хроністів та античних авторів. Для нього стало неперевершеним уміння вибирати найголовніше серед суєти повсякденності в літописах Нестора, чіткість латинської фрази в «Галльській війні» Цезаря й раптова витонченість і навіть прикрашеність у Титмара Мерзебургського. Сам письменник зазначає, що це велика школа письма не тільки для нього, а й для всіх [4, с. 430].

Моделюючи художній історичний образ Богдана Хмельницького, П. Загребельний скористався багатьма засобами, один із яких – латина. Латинські вислови, що зустрічаються у творі, здебільшого містять під текстом переклад (який ми подаємо в круглих дужках відразу після вислову), перевірений за словником-довідником латинської фразеології [5]. У багатьох випадках автор у самому тексті пояснює значення того чи іншого латинського вислову. Їх подано у латинській графіці, але інколи позначено й українською.

В історико-філософському романі автор показав своє бачення особистості гетьмана Богдана Хмельницького й через прийом сповіді розкрив його образ. З історії нам відомо, що Хмельницький був високоосвіченою особистістю. Він як політик у діловому та дипломатичному листуванні користувався латиною. Усе це дало привід автору в тексті твору широко використовувати латинські вислови. Вони більшою мірою пов'язані з важливими філософськими, духовними питаннями, на які в момент сповіді відповідає Богдан. Філософське підґрунтя в момент сповіді настає під час прозріння чи від усвідомлення вчиненого зла або не вчиненого добра. Отож сповіддю як художнього формою в романі П. Загребельний тонко зреагував на переломність, кризовість історичного часу в житті гетьмана Б. Хмельницького.

Використання латинських висловлювань з певною художньою метою автор спрямував поза зв'язком із яким-небудь готовим латинським узірцем. У тексті латинські вислови мають свою внутрішню логіку та доведення. На нашу думку, авторське скерування латинськими висловами в романі «Я, Богдан» приблизно можна розмістити за тематичною класифікацією, що водночас ілюструє функціонування в тексті основних тем: тема особистості в історії; тема духовності; тема відваги й боротьби; тема життя, смерті й безсмертя.

Треба зазначити, що П. Загребельний вправно використовує цей тип сполучень. Змальоване на сторінках роману життя Богдана Хмельницького слугує приводом для філософських розміркувань над проблемою людського існування, що є ознакою високого інтелекту та освіченості гетьмана. Він осмислює себе як особистість, своє призначення та місце у світі й часі, розуміння своєї ідеальної цілісності. Коли Хмельницький ще був писарем, то порівнював себе з канцлером Оссолінським. Вони були одно-

літки: «Хто я тоді був? Простий козак, хоч і ерудований, але на тому й кінець. А Оссолінський уже гримів славою, підкоряючи коли й не землі, то душі й уми. Коли виступав на сеймі, все завмирало. *Ille requit dictis* (той, що володарює в мові), – казали про нього прихильні. *Animas et pectora mulcet* (душі і серця зачаровує), – додавали навіть недруги» [6, с. 16].

Акцентування талановитості, досвідченості, розуму Хмельницького підкреслено такими епізодами: у розмові про фортецю Кодак, яка мала форму шестикутної зірки, «... коронний гетьман поспитав мене: «То як пасує до сеї землі Кодак, пане писарю?» Я відповів йому латиною: «*Manu fecit, manu destruo*», тобто: зроблене рукою, рукою ж і зруйноване може бути» [6, с. 21]. «Посол виспівував мені всіляку хвалу. І моїй освіченості, і моєму розумові, і моїй латині, і про мої походи на морі, і про запорозьких козаків» [6, с. 73]. «Знов стелилися переді мною безкінечні дороги, тільки кінч під тобою, та бандура в саквах, та дві книжки улюблені – «Арістотелеві врата, або Таємниця таємниць», і «*Historia Polonica*» Вінцентія Кадлубка» [6, с. 95].

Послідовність аргументів впливає з об'єктивності вживання латинських висловів головним героєм при осмислення православної віри. «*Nostri nosmet poenitet* – самі себе караємо, як сказав ще Теренцій. Таж я теж в своїй вірі уродився і в ній же вік свій кінчу» [6, с. 26]. «Як городи деякі непотрібні доми для людей свавільних дозволяють *non tam libenter, quam reverenter* (не так з охоти, як зі страху), так ваших релігій лютеранських, і кальвіністських, і аріанських, і наливаївківських» [6, с. 17]. Коли Римська церква не погоджувалася на повернення духовної влади православним, то «Апостольський престол у цій справі не може мовчати й не діяти (*silere aut dissimulare*), а повинен всіляко протидіяти (*terugnare et contradicere*) домаганням схизматів» [6, с. 18]. «Незмірно страждаю, бачачи пана писаря серед тих, які *nihil sacrum ducunt* (не знають нічого святого) – які і віру, і жон, і вольності в Дніпрі утопили» [6, с. 26]. «Спудеї-езуїтчики здебільша були раховиті й капосні, як коти, ніхто нічого тобі не подарить, не дасть, нічим не допоможе, кожен для себе, кожен так і зирить, як урвати з сього світу тото модо (в будь-який спосіб)» [6, с. 40].

У роздумах про своє оточення – соратників і ворогів, Хмельницький оцінює події та людей. Симпатії чи антипатії до них підсилено латинськими висловами. Негативне ставлення до Оссолінського: «Серед подарунків папі Оссолінський віз нібито справжній привілей римським первосвященникам од Костянтина Великого, славетний *diploma donationis* (привілей), що ... був украдений з пошти Лжедмитрія» [6, с. 17]. Богдан не щадив і Виговського: «Хай завжди пам'ятає, де гетьман, а де він сам бути має. Видно, добре пом'яло життя пана Івана, коли він виказує таку *abrenuntiatia* (відмова, зречення усіх прав)» [6, с. 217]. Висміює брехливі листи Потоцького, які після розгрому шляхтецьких військ під Жовтими Водами, зляканий Потоцький, забувши про високу гідність гетьмана коронного, писав Любенському: «По золотім спокою, по вільних часах бурхлива *tempestas* (незгода) і страшні *bellorum fulmina* (військові громовиці) настануть. Козаки запорозькі *post praestitum* (наперед змовившись), *fidelitas iuramentum* (зламавши вірність), кілька тижнів тому проти панства його королівської мосці з сотисячною ордою

йдуть і частину війська нашого в полях під Жовтими Водами облягли» [6, с. 224], а потім і до канцлера Оссолінського послав розпачливе писання: «З такою малою горсткою війська протистати поганській силі і хлопському бунтові, нема що й думати. Коли ваша милість не порадиш королеві мудро роздумати над сим – *actum de republica* (кінець державі)» [6, с. 224]. А посла Смяровського гетьман приймав урочисто: «Я вітав посла у дворі своєї хати, так що міг він згодом похвалитися, мовляв, бачився з гетьманом *in solemnī forma* (в урочистій обстановці)» [6, с. 334].

Правдивістю деталей використання латини автор показує геніального стратега, здатного організувати величезне військо, вигравати битви, диктувати свою волю переможеним. У своїх роздумах Богдан пророкує: «Згодом, коли вже прогрімить моє ім'я, про мене казатимуть словами Горація: «*Robus in ordius audax et providus*» – в трудних обставинах відважний і передбачливий» [6, с. 97]; «Тижень цілий щодня, щогодини тривали наші безнастанні штурми, так що шляхта й витримати не могла такого натиску. Дієписець шляхетський гірко мовитиме згодом: «Даремно мудрі шукають пекло *in centro terrae* (в центрі землі). В Україні – там справжнє пекло» [6, с. 422]. Військо Хмельницького було велике та могутнє: «Обступило моє військо Львів *circum circa* (довкола), окрило всі поля і гори» [6, с. 316]. Про битву під Жовтими Водами Хмельницький говорить: «Бачив ти, що сталося на Жовтій Воді. То не просто виграна битва. І не просто кров. Кров'ю шляхетською в *samru desertu* (в дикім полі), як називають вони степи наші, змито кров народу мого, яку пани лили ріками впродовж десятиліть, а то й століть цілих» [6, с. 217].

Латинські вислови скеровані автором в роздумах гетьмана і про те, що не було в нього гідних супротивників: «Я розсилав своїх полковників розбивати ворогів менших, легших, сам стояв, очікуючи собі ворога найтруднішого. Страшно не тоді, коли є ворог, а коли його немає, коли не знаєш, звідки він з'явиться, як ударить, хто він і що. Коли Сципіону після завоювання Карфагена в сенаті мовили: «Тепер Римська республіка в безпеці», він вигукнув: «Навпаки, ми нині в більшій небезпеці, бо не маємо ворога!» *Sine adversario marcet virtus* – без ворога в'яне і гнусніє мужність» [6, с. 292]. І далі: «Військо повинно стримувати того «мізерного козачка», як звано мене було між панством. Але шляхта кинулася втікати, почався, може, найганебніший *exodus* (відступ) в діях їхніх, втікати, ніким не гнані, забувши про своє шляхетство, про сором, про те, в яким стані лишається Річ Посполита» [6, с. 301].

Латинські вислови засвідчені й у характеристиці простих козаків: «Козаки різняться від усіх, бо не мають у собі нічого ні від німецької впертої машини військової, ні від яничарського зарізництва – це водночас вояки й хлібороби та рибалки, веселі й співучі, добрі промовці й заводяки, добродушні, люблять одяг, але гордують грошима, вередливі щодо товариства і, як казали древні, оді профанум вульгус (ненавидять примітивних дурнів)» [6, с. 99]; «Тепер, коли свавільне козацтво здобулося на свого гетьмана звияжнього, коли воно вперше в діях своїх може подати голос і впливати на долю королівства не тільки руїницьки, але й *compositio inter status* (впорядкування становища, наведення ладу)» [6, с. 313]. Козаки були освіченими. Коли Хмельницький зустрів свого хрещеного, якого давно не бачив, і спитав його, де він був весь цей час, на що Тетеря

відповів: «Дивився, як казав колись ще Горацій, *quid velit et possit rerum concordia discors* (до чого прагнуть і на що здатні гармонія і роздор у світі)» [6, с. 316].

Сповідь Богдана ґрунтується, з одного боку, на правдивості, щирості, відвертості, а з другого – на каятті в гріхах: «З радістю їхав я до Кракова, бо єдине, чим тепер міг порятуватися від гріха ймовірного, то це далекою дорогою. *Servili genio corrūptus* – піддавшись людській слабості, як мовили отці єзуїти. Раз піддавшись, не хотів більше, тому втікав із Суботова» [6, с. 55].

П. Загребельний висвітлив його складне життя, сповнене злетів, звитяг, трагічних невдач. Сповнений безсилля, постає перед нами Богдан, коли вороги зруйнували хутір Суботів, дружина Ганна після цього померла. «Скам'янілий, стояв я, дивлячись на чорні згарища свого дому, родового гнізда, мов той осиротілий птах, в якого гроза відібрала пташенят і пташину. Зціпив зуби, стримуючи страшні слова, слова в неземнім холоді, од якого замерзає не тільки милосердя, а й сама ненависть. «*Ut quilibet suam crucem baiulet*» – «хай кожен понесе свій хрест». Чому ж мій хрест такий нестерпно тяжкий?» [6, с. 115]. І що тяжче ставало життя, то міцнішим був гетьман у своєму переконанні: «Не кожен може здобути барв од зорі або райдуги, зате кожен може обплувати найсвятіше. Ще древні казали: «*calumniare audaciter aliquid semper*» – «сміливе очернительство завжди дає наслідки». Я був упертий навіть у своїх заблудах. Упертість ради тих, кого захищав. Хотів передати її і нащадкам. Все можна витримати. Я мав витримати» [6, с. 216].

Наприкінці своєї сповіді приходиться осмислення істини та сенсу людського життя, розуміння свого шляху до безсмертя. Саме ці цінності відтворюють філософський пошук розмірковування про сутність безсмертя: «Чарнецький після моєї смерті вдерся до Іллінської церкви суботівської і розкидав мої кістки. Як то сказано у Вергілія: «*exoriare aliquis nostris et ossis ultor*» – «нехай із кісток наших зродиться прийдешній месник» [6, с. 193]; «Коли істину не завжди можна захистити, то завжди є змога за неї вмерти. Часто я рятувався в словах і в посланнях до можних світу сього, і в гетьманських універсалах, і в мові до людей. Як то казано колись: *aliud in ore, aliud in corde* – що іншого в словах, що іншого в серці. Тепер можу втішитися, бо слово і серце злилися в моєму вмиранні». І далі: «Тільки смерть знає все. Тепер я можу судити про своїх спадкоємців, бачу їх нагими перед судом вічності, жалюгідними і нездарними. Кому передати владу? І як її передавати, коли сам отримав з рук народу цілого? Володарі смертні, але добро суспільства безсмертне, як мовив Тацит в «Анналах»: «*Principes mortales, rem publicam aeternam esse*» [6, с. 509]. Усе це виражено в гідній і болісній, у драматичній і смиренній сповіді славетного гетьмана.

Дещо інакше вжито латинські вислови М. Сиротюком в історичному романі «Великий благовіст», який об'єднав у собі два романи: «На уманських високих кручах» і «Слава переможеним». Але латинські вислови засвідчені в тексті твору «На уманських високих кручах». Зі сторінок роману постає картина суспільного життя другої половини XVIII ст. Виділяючи в ньому тільки один аспект – лінію латинських висловів, ми звернули увагу на те, що у М. Сиротюка крилата латина в мові персонажів пов'язана переважно з епізодами, у яких автор розповідає про навчальний процес у

колегії та навчання колегіантів; про ректора колегії, якого автор описує із сатирою; а також про простих гайдамаків. Латинські вислови, які розглянуто в мові твору, мають подвійну направленість, що визначається смисловим зв'язком як зі своїм першоджерелом, так і з тим текстом, у який вони вплетені як його органічний елемент. Уживає автор латинські вислови мовою оригіналу.

Тож у розглядуваній автором історичний період життя України в усіх навчальних закладах, а вони були переважно при церквах, обов'язково вивчали латинську мову. У творі описане життя колегіантів словами ксьондза, котрий нарікає на те, що вони часто гуляють, а месо нема з ким проводити: «... колегіанти загулюються від смеркання до світання, повертаються до обителі з туманними очима. З великої латинської мудрості одне твердо завчили: *gaudeamus igitur iuvenes dum sumus* (будемо веселитися, доки ми молоді)» [7, с. 26].

Латинськими висловами автор нібито домальовує образи своїх героїв. Негативні почуття викликає ректор базилянської колегії Гераклій Костецький, який часто вживає латину, в основному коли зневажливо ставиться до свого співрозмовника. Наприклад, «*Suum cuique*» (кожному своє), – вставив Костецький» [7, с. 113]; «*Quod licet lovi, non licet bove*» (що дозволено Юпітерові, то не дозволено волові), – бубнів Костецький» [7, с. 113]; «*Panem et circenses*» (хліба і видовищ), – пробубнів зневажливо ректор базилянки» [7, с. 113]; «*O sancta simplicitas*» (о свята простота), – буркнув Костецький» [7, с. 115]; «*Omnia mea tecum portabo*» (все моє ношу з собою), – заскрипів стільцем Костецький» [7, с. 148]. Навіть коли відпочиває, теж висловлюється латиною: «*Mens sana in corpore sano*» (здоровий дух у здоровому тілі), – блаженно прошепотів» [7, с. 27].

Латинські вислови, які використовує М. Сиротюк, не відрізняються складністю, а в деяких випадках сам автор дає необхідні пояснення. Наприклад, «*Feci quod potui, faciant meliora potentes*», – бубонить Гераклій Костецький, опустивши погляд у землю. Преподобний отець ректор завжди полюбляє вживати латинські слова ніби навмисне, щоб його не розуміли. Аби силкується показати свою вченість. Але дарма. Ми зараз не студіюємо давню мудрість». І далі сам автор пояснює цей латинський вислів словами ксьондза: «Я зробив усе, що міг, – пояснив ксьондз, не підводячи голови, – а хто може краще, хай робить. Так казали римляни» [7, с. 155].

Щоб посилити духовний струмінь простого народу, автор іноді вдається до поєднання декількох латинських висловів. Наприклад, розмову сина лісника Зінька зі своїми товаришами описано так: «Завчили ми в колегіумі всякі мудрі слова великих людей давнини. Повторюємо їх і дивуємося на ту мудрість – «*Ceterum censeo. Carthaginem esse delendam*» (Втім, я думаю, що Карфаген має бути зруйнований); «*Homo homini lupus est*» (Людина людині вовк); «*Veni, vidi, vici*» (Прийшов, побачив, перемиг). Одним махом висипавши всю латинську мудрість, надбану в колегіумі Костецького». І далі автор словами Зінька перекладає цю латинську мудрість по-своєму: «Важко ці слова завчити. Зате скоро забуваються вони, бо не доходять до серця. Руйнувати чужі міста, бачити в людині звірину, хижака, блискавично перемагати, підкорювати, зневолювати сусідні землі – нема що й пам'ятати» [7, с. 189].

Автором ужито слова із церковних латинських текстів. Наприклад, бенефіція – у католицькій церкві винагорода духовної особи прибутковою посадою [7, с. 24]; капітул – у католицьких духовно-лицарських і чернечих орденах – колегія, керівник осіб ордену [7, с. 25]. Уживання таких слів наближує нас до тієї доби та має пізнавальний характер.

Висновки. Отже, зазначимо, що латинські вислови, фрази, а іноді й цілі речення пов'язані з важливими філософськими, духовними питаннями, на які автори творів відповідають по мірі розгортання подій історичних романів. Функціонування в історичних романах латинських висловів допомагає як П. Загребельному, так і М. Сиротюкові розкрити, на нашу думку, три основні ознаки цих виражальних засобів. По-перше, вони відтворюють особливий історичний колорит тієї епохи, її світогляд, побут, мораль, духовність. По-друге, латинські вислови є іноді й не суттєвим, але водночас виразним засобом характеристики персонажів творів. По-третє, латинські вирази в тексті допомагають зрозуміти певні факти історії. І цим самим автори історичних романів закликають шанувати кращі традиції й надбання минулого на основі «*Vestigia semper adora*» – «Завжди шануй минуле!».

Література:

1. Бенькович Г. Культуротворчий вимір латинських висловів / Г. Бенькович // Наукові записки. – Випуск 104 (2). Серія «Філологічні науки»: у 2 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. – С. 182–186.
2. Венцов А.В. О корпусе русского литературного языка (*naruscoru*) / А.В. Венцов, Е.В. Груднева // *Russian Linguistics*. – 2009. – № 33. – Р. 195–209.
3. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. / І. Франко. – К., 1974–1986. – Т. 30. – С. 251.
4. Загребельний П. История живая! (Вместо комментария) / П. Загребельный / Загребельный П. Собрание сочинений: в 5 т. / П. Загребельный; автор. перев. с укр. И. Карабутенко. – М.: Художественная литература, 1987. – Т. 5. – 1987. – 639 с.
5. Латинська фразеологія: [словник-довідник] / авт.-уклад. П.І. Осипов. – К.: Академвидав, 2009. – 344 с.
6. Загребельний П. Я, Богдан (Сповідь у славі): [роман] / П. Загребельний. – К.: Рад. письменник, 1983. – 511 с.
7. Сиротюк М. Великий благовіст: [роман]: у 2 кн. / М. Сиротюк; післямова Д. Міщенко. – К.: Рад. письменник, 1983. – 509 с.

Ляшов Н. Н. Функционирование латинских выражений в исторических романах П. Загребельного и Н. Сиротюка

Аннотация. В статье проанализированы особенности функционирования латинских выражений в исторической романистике о казачестве П. Загребельного и Н. Сиротюка, определены общие и индивидуальные значения этих средств выражения.

Ключевые слова: функционирование, латинские выражения, исторические романы, П. Загребельный, Н. Сиротюк.

Lyashov N. Functioning of Latin sayings in historical novels by P. Zahrebelnyi and M. Syrotiuk

Summary. The paper focuses on functioning of Latin sayings in the discourse of historical novels about Cossack by P. Zahrebelnyi and M. Syrotiuk and reveals common and specific features of these expressive means.

Key words: functioning, latin sayings, historical novels, P. Zahrebelnyi, M. Syrotiuk.